

УДК 330.321 : 626.81

**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМІВ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО
КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

**METHODOLOGICAL ASPECTS ACTIVITIES OF MECHANISM OF
SUSTAINABLE DEVELOPMENT WATER COMPLEX OF UKRAINE**

Людмила ЛЕВКОВСЬКА,
доктор економічних наук, старший
науковий співробітник,
Державна установа «Інститут
економіки природокористування та
сталого розвитку Національної
академії наук України», Київ

Анатолій СУНДУК,
доктор економічних наук, старший
науковий співробітник,
Державна установа «Інститут
економіки природокористування та
сталого розвитку Національної
академії наук України», Київ

Тетяна ДОБРЯНСЬКА,
аспірант,
Державна установа «Інститут
економіки природокористування та
сталого розвитку Національної
академії наук України», Київ

Liudmyla LEVKOVSKA,
Doctor of Economics, Senior Researcher,
Public Institution «Institute of
Environmental Economics and
Sustainable Development of the National
Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Anatolii SUNDUK,
Doctor of Economics, Senior
Researcher,
Public Institution «Institute of
Environmental Economics and
Sustainable Development of the National
Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Tetyana DOBRYANSKA,
Post-graduate student,
Public Institution «Institute of
Environmental Economics and
Sustainable Development of the National
Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

Досліджуються теоретичні засади розвитку водогосподарського комплексу держави у площині сталості. Визначено змістовні ознаки дії механізмів забезпечення сталого розвитку, а також фактори впливу на них. Сформовано алгоритм активізації зазначених механізмів у водогосподарському комплексі України, який передбачає виділення окремих фаз з подальшими характеристиками їх впливу. Доведено, що в період активізації між обраними кроками повинен існувати чіткий причинно-наслідковий зв'язок, який має забезпечити логіку власне процесу забезпечення сталого розвитку. Диференційовано наявні групи механізмів та визначено потенціал їх впливу на показники сталого розвитку. Акцентовано увагу на передумовах адекватної дії цих механізмів.

Ключові слова: водогосподарський комплекс, сталий розвиток, механізм забезпечення, взаємодія, потенціал.

We study the theoretical principles of state water complex in the plane of sustainability. Determined meaningful signs of the mechanisms of sustainable development and the factors influencing them. Formed algorithm activation of these

mechanisms in water management complex of Ukraine, which provides for the allocation of individual phases with further characteristics of their influence. It is proved that in the period between elected activation steps should be a clear causal link, which should ensure proper logic of the process of sustainable development. Existing mechanisms of differentiated and identified potential indicators of their impact on sustainable development. The attention to adequate premises of these mechanisms.

Key words: water complex, sustainable development, a mechanism for providing interaction potential.

Постановка проблеми. Сфера природних ресурсів є важливою складовою національного господарського комплексу, адже забезпечує імплементацію і розгляд господарського використання ресурсів та охорону довкілля як чинник соціально-економічного піднесення. Однак реалії сьогодення свідчать про значний вплив людини на навколишнє природне середовище. Для задоволення своїх потреб людина використовує сучасні технології, винаходить нові матеріали, здійснює новітні розробки у різних сферах. Реалізація цих напрямів безпосередньо пов'язана з довкіллям та використанням його потенціалу. Протягом останніх десятиліть показники залученості навколишнього природного середовища до сфери впливу людини набули грандіозних масштабів і з кожним роком зростають. Це завдає значної шкоди природі, оскільки, як влучно зазначив В.І. Вернадський, людина стає потужною геологічною силою [1] зі всіма наслідками цього процесу.

Однак, з іншого боку, неможливо зупинити технічний і технологічний розвиток, навіть з огляду на стан довкілля. Важко собі уявити, щоб провідні держави світу або транснаціональні компанії, зважаючи на природні загрози, діяли злагоджено з метою його поліпшення. Кіотський протокол, який є одним з провідних документів щодо запобігання змін клімату і збереження навколишнього природного середовища, виконується не повною мірою і не знаходить підтримки в окремих країнах. Це спричинено тим, що основні суб'єкти, від яких залежить реалізація положень (зменшення викидів в атмосферу) зазначеного та інших глобальних документів, на нинішньому етапі розвитку не цілком готові надавати перевагу екології перед економікою.

Подібні процеси (як антропогенної дії на довкілля, так і намагання врегулювати їх) суттєво впливають на політику сталого розвитку, що сьогодні розглядається світовою спільнотою як базова для поліпшення характеристик навколишнього природного середовища в контексті значного антропогенного навантаження. Саме тому концепція сталого розвитку є одним з найбільш адекватних наукових напрямів, реалізація якого дасть змогу досягти екологозбалансованого розвитку при позитивних економічних результатах. Незважаючи на постійну генерацію нових наукових напрямів, течій і засобів збалансування глобальних показників, принцип сталості забезпечує стабільний розвиток і зростання за умови збереження довкілля.

Окреслені питання безпосередньо впливають на розвиток водогосподарського комплексу (ВГК), який у процесі свого функціонування відчуває системну дію факторів впливу і намагається вибудувувати відповідну стратегію. Враховуючи комплексний вплив наведених чинників, найбільш

прийнятним варіантом подальшого розвитку комплексу є його позиціонування у вимірах сталості, що дасть змогу як задовольнити потреби споживачів, так і зберегти природне середовище. А це, у свою чергу, потребує дієвих механізмів реалізації принципу сталості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основними фундаментальними працями, що формують уявлення про розвиток ВГК у вимірах сталості, є розробки відомих економістів, таких як М.А. Хвесик, В.А. Голян, А.В. Яцик, В.А. Сташук, Л.В. Левковська та ін. Зокрема, у роботі [2] наведено оцінку базових характеристик сталого розвитку. Розгляду галузевих особливостей присвячена праця [3]. Однак немає широкого кола досліджень щодо комплексного характеру сталого розвитку. Важливим питанням у цьому сенсі є визначення прикладних важелів впливу на процес забезпечення і підтримки сталості.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на викладене, потребує дослідження системне обґрунтування можливостей розвитку ВГК у вимірах сталості з визначенням інструментальних ознак цього процесу. Відповідно, **метою статті** є формування методологічних засад використання механізмів забезпечення сталого розвитку ВГК, а також визначення можливостей їх впливу й активізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення сталого розвитку є пріоритетним напрямом функціонування ВГК держави. Як зазначалося вище, поточні показники його розвитку здебільшого не відповідають вимогам сталості, що потребує використання спеціального інструментарію впливу (спрямування) на неї, яким можуть бути механізми забезпечення сталого розвитку.

У цьому контексті необхідним є наукове визначення власне поняття *механізм*. Як зазначається у популярному Інтернет-ресурсі [4], під механізмом необхідно розуміти систему тіл, призначених для перетворення руху одного або декількох тіл у потрібний рух інших тіл. Таке тлумачення є технічним за своїм характером. Акцент зосереджується на можливості зв'язку між елементами системи і здатності стимулюючого впливу одних елементів на інших. Аналогічним є визначення механізму у Словнику української мови, а саме пристрою, що передає або перетворює рух [5].

Разом з тим є можливість змістовного включення до поняття механізму інших явищ і процесів. Наприклад, сутнісні характеристики механізму можливо ототожнити з комплексом дій, спрямованих на зміну показників розвитку (і не лише в технічній сфері).

Корисне тлумачення терміна наведено в інформаційному ресурсі [6], зокрема етапи розвитку наповнення його суті. На початку розуміння механізму обмежувалося поняттям пристрою, що приводить певний об'єкт у дію (технічний підхід, зазначений вище). Потім формується поняття про нього як систему, що визначає порядок певної діяльності. Згідно з подальшим розвитком змістовні межі почали охоплювати сукупність станів і процесів, котрі визначають конкретне явище. Таким чином, поняття механізму стало поширюватися і на соціально-економічні процеси.

Ураховуючи наведені позиції, акцентуємо увагу на тому, що до базових ознак механізму можливо віднести його здатність змінювати (визначати) характеристики конкретних явищ на основі стимулюючого впливу.

Зважаючи на широку практику використання механізму у сфері соціально-економічних процесів, варто визначити особливості його функціонування у цій галузі. Як свідчить аналіз наукових розробок, особливості використання механізмів переважно обмежені таким поняттям, як механізм управління.

На думку О. Коротича [7], механізми управління (у т.ч. державного) являють собою знаряддя для проведення змін. До складу механізмів належать передусім методи і важелі впливу суб'єкта управління на об'єкт. Змістовно подібним є розуміння, закладене в тлумачному словнику [8], що механізм управління – це сукупність органів, засобів і способів взаємодії між керуючою і керованою підсистемами соціальної організації.

Н. Нижник [9] механізми державного менеджменту розуміє як елемент системи управління, що забезпечує вплив на систему факторів, від характеристик яких залежать результати функціонування управлінського суб'єкта. Автор пропонує всі чинники управління диференціювати на внутрішні (охоплюють механізми управління організацією) та зовнішні (передбачають розробку механізмів взаємодії з іншими суміжними структурами).

Подібних тлумачень можна навести значну кількість. Це свідчить про популярність та актуальність проблеми, коли питання розробки і вдосконалення механізмів постійно перебувають у центрі уваги науковців. Серед дослідників механізмів є лауреати престижних премій. Наприклад, Нобелівською премією з економіки 2007 року нагороджені Л. Гурвіц, Р. Майерсон та Е. Маскін за вагомий внесок у теорію економічних механізмів. Основний зміст їх розробок полягає в тому, що між економічними суб'єктами відбувається взаємодія, котра розглядається як стратегічна гра, в якій механізмом є власне її форма.

Л. Гурвіц наводить формулювання механізму в економічному контексті, розуміючи під ним взаємодію між центральними структурами та окремими гравцями. Причому така взаємодія передбачає три стадії: 1 – кожний гравець надсилає до центру певне повідомлення m_i ; 2 – центр, отримавши всі повідомлення, розраховує вірогідний результат $Y = f(m_1, \dots, m_n)$; 3 – центр оприлюднює результат Y та за необхідності трансформує його в реальний вимір [10].

Цікавими є розробки А. Кульмана, в яких зазначається, що механізм містить у своєму складі послідовність економічних явищ, до котрих належать вхідні й вихідні явища, а власне процес обмежений діапазоном між цими явищами. Крім того, механізм визначається ознаками взаємозв'язку, що формується між економічними явищами різного походження [11].

Елементи цієї теорії можна пов'язати з процесним підходом до розуміння місця механізму та його значення. Відповідно до розробок функціонального моделювання IDEF0, прийнятого в США 1993 року, процес можливо розуміти як центральний блок, що трансформує вхідні потоки у вихідні та перебуває в зоні впливу механізмів і управлінських процесів (рис. 1).

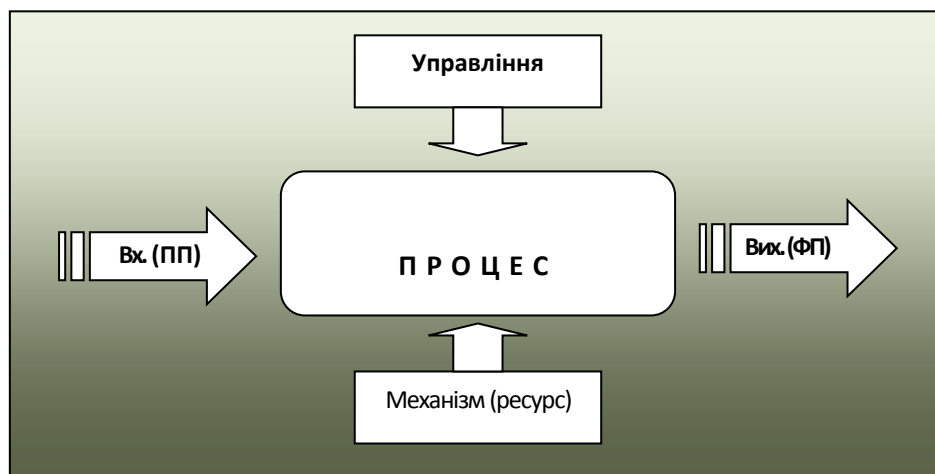

Рис. 1. Структурні елементи процесного підходу [12]:

Вх. – вхідна інформація; Вих. – вихідна інформація; ПП – початкові показники;
ФП – фінальні показники

Механізм у цьому відношенні розуміють як елемент процесу, що за допомогою інструментів управління дає змогу змінювати вхідні характеристики на кінцеві (вихідні) [12].

Таким чином, як виявив аналіз змістовних характеристик понять *механізм* і *механізм управління*, вони визначаються низкою єдиних позицій, що можуть бути корисними при дослідженні механізмів забезпечення сталого розвитку ВГК. Варто виділити такі їх ознаки: механізм як єдність засобів різного походження в контексті єдиної мети; можливість здійснювати стимулюючий вплив на характеристики явища або процесу; виділення керуючої і керованої підсистем, у межах яких реалізується потенціал механізму; у контексті процесного підходу: дія механізму + інструменти управління = зміна вхідних показників на вихідні.

Механізми забезпечення сталого розвитку комплексу мають поєднувати наведені загальні позиції і, спираючись на свою специфіку, генерувати позитивні зрушення щодо сталості. На нашу думку, у змістовному розумінні механізми забезпечення сталого розвитку є ширшими, ніж загальні механізми та механізми управління, які є їх складовими. ***У змістовному сенсі, під механізмом забезпечення сталого розвитку комплексу необхідно розуміти систему засобів (інструментів) різного напрямку, стимулюючий вплив яких має здатність змінити параметри розвитку та орієнтувати їх відповідно до визначених напрямів функціонування.***

Подібно до решти наукових понять, механізми забезпечення сталого розвитку ВГК мають свої специфічні ознаки, які безпосередньо впливають на характеристики їхньої роботи. На початку дослідження практики використання механізмів для підтримки діяльності комплексу важливо визначити, чи спрямовані механізми, що використовуються, на забезпечення сталого розвитку та якою мірою вирішенням цього завдання є наступні висновки, що висвітлюють як загальний контекст сталості, так і можливості впливу на дотримання принципів сталості.

По-перше, існує значна кількість намірів і декларацій сталого розвитку комплексу протягом останніх десятиліть. Безперечно, це позитивний процес, однак вони є скоріше намірами, ніж реальністю. Документів, що реально впроваджуються і сприяють сталості ВГК, обмаль і вони не є ефективними (сталість комплексу тут розуміється у площині позитивних процесів, що фіксуються для його систем). Причин такої ситуації безліч, однак усі вони є наслідком згаданої декларативності. Декларації мають трансформуватися в реальні документи щодо впровадження засад сталого розвитку в діяльність ВГК. Існують напрацювання (наукові розробки), які сприятимуть реалізації пріоритетів сталості, тому необхідно активніше залучати наукову спільноту до вирішення цих проблем.

Зважаючи на декларативність реалізації засад сталості, у подібному віртуальному стані перебувають і механізми, що повинні її забезпечувати.

По-друге, здатність механізмів регулювати явища і процеси. Оцінка роботи комплексу ґрунтується на показниках функціонування, які формують свої ознаки в контексті загальної діяльності. Зрозуміло, що ідеальним варіантом була б їх повна відповідність принципам сталості. Однак під впливом складних нинішніх умов спостерігається явище біфуркації (розщеплення потоків), коли одні показники рухаються траєкторією сталості, а решта – відхиляються від цього напрямку.

Механізми, що використовуються, мають урахувувати подібні варіанти руху показників у межах комплексу, що є досить складним завданням та потребує значної кількості спеціалізованих інструментів, здатних діяти у відмінних ситуаціях. Значна кількість механізмів спроможні врегулювати подібні варіації, хоча це залежить від характеристик ситуації.

По-третє, результативність заходів і механізмів, оскільки не всі вони сприяють реалізації поставлених завдань. Розглянемо процес прийняття рішення про нормалізацію певної ситуації. Як правило, він починається із постановки завдання, яке необхідно вирішити, та визначення комплексу наявних механізмів впливу. Після цього активізуються обрані механізми та ресурсна підтримка їх діяльності. Для значної кількості випадків характерна ситуація, коли і механізми задіяні, і ресурси залучені, але результати їх впливу не відповідають очікуванням і не повністю досягнуті. Причин цього явища багато і вони ще потребують свого вивчення.

По-четверте, можливості врахування майбутніх перспектив щодо освоєння водних ресурсів. Більшість механізмів, що використовується для регулювання розвитку комплексу, спрямована на врегулювання і подолання поточних питань, а про майбутнє поки що не йдеться, зважаючи на складні внутрішні реалії розвитку. Така позиція значною мірою суперечить засадам сталості й потребує врегулювання.

По-п'яте, варто відзначити стимулюючий вплив окремих механізмів на показники розвитку ВГК, що певною мірою спрямовує його до сталості. Наприклад, характеристика сталості – це задоволення базових потреб у водних ресурсах. На нашу думку, можна вважати, що комплекс справляється з цим завданням (незважаючи на суттєві труднощі).

Отже, *декларативність, ситуативна здатність механізмів регулювати поточні показники, низька результативність вирішення завдань, ігнорування засад безпечного майбутнього не сприяють утвердженню наявних механізмів як таких, що відповідають вимогам сталості. Одночасно можливість регулюючого впливу на перебіг подій, задоволення базових потреб у водних ресурсах та інші позитиви свідчать про зв'язки механізмів із принципами сталості. При цьому важливим є дотримання наступної позиції: механізми, що використовуються, мають як сильні сторони щодо сталості, так і слабкі, тому завдання полягає у формуванні й закріпленні їх руху до виміру сталості з набуттям необхідних якостей та можливостей.*

Зазначене можливо як наслідок дії переважно чинників внутрішнього походження (щодо держави і комплексу), тому важливо акцентувати увагу на ознаці, яка коригує роботу механізмів, – багатоспрямованість дії факторів на їх стан. Механізми перебувають у наслідковому полі впливу чинників кількох напрямів, зокрема глобального рівня, внутрішніх (обумовлені процесами в межах держави) і таких, що формуються всередині комплексу (рис. 2).

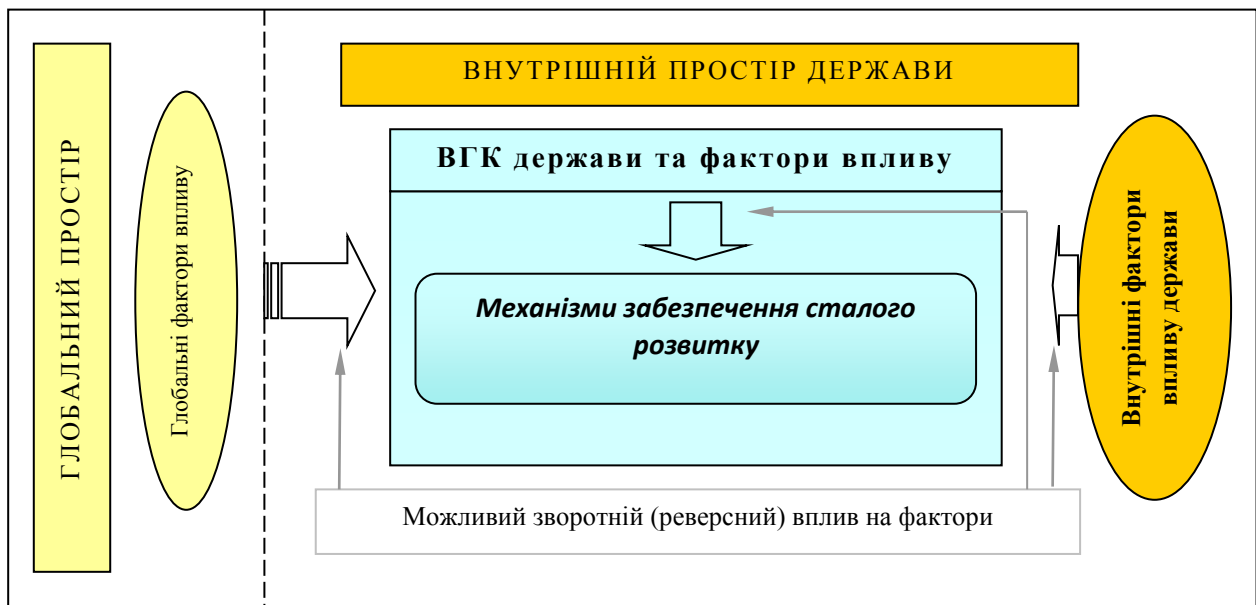

Рис. 2. Фактори впливу на механізми забезпечення сталого розвитку ВГК

Серед чинників глобального рівня варто виділити можливість залучення іноземних ресурсів, технічної допомоги тощо. Внутрішні представлені ширшим діапазоном і включають усі фактори, що визначають соціально-економічні параметри держави. Ендогенні, сформовані в межах власне комплексу, є більш вузькими і здійснюють безпосередню дію на механізми.

Враховуючи суттєву взаємообумовленість чинників та об'єктів впливу, вірогідною є і зворотня дія механізмів. Щоправда, цей вплив не є таким потужним, але він існує. На основі наведеного формується наступний висновок: *механізми забезпечення сталого розвитку водогосподарського комплексу перебувають під дією факторів різного спрямування, що позначається на*

різних аспектах їх функціонування – від адекватності щодо засад сталості до ресурсної підтримки.

Дія цих чинників знаходить відображення і під час розроблення того або іншого механізму впливу на процес розвитку комплексу. При цьому враховується, по-перше, відповідність механізму завданню, яке необхідно вирішити. Бажано, щоб була дотримана відповідність між можливостями механізму щодо врегулювання і тим цілями, на які спрямовується його дія. По-друге, умови реалізації потенціалу механізму. Відомо, що для розкриття потенціалу будь-якого інструменту впливу з високими вихідними властивостями, необхідні сприятливі умови. Це стосується і досліджуваних механізмів. По-третє, потрібна ресурсна підтримка, щоб механізм міг реально впливати на явище або процес. Необхідні не тільки фінанси, але й значний технічний та кадровий потенціал для впровадження принципів сталості. Для покращення ресурсного забезпечення варто залучати весь можливий спектр інструментів, у т.ч. і зовнішні.

Крім того, *використання конкретного механізму залежить від наявного часового параметра, що характерний для комплексу.* Здійснюючи вибір конкретних механізмів впливу на показники розвитку ВГК, важливо враховувати характеристики часу, у межах яких буде задіяний механізм.

Наведені особливості тісно контактують і знаходять своє відображення у межах алгоритму активізації механізмів сталого розвитку. Відомо, що *у процесі використання механізмів необхідно дотримуватися чіткої послідовності (алгоритму) дій, що забезпечить єдність вхідних і вихідних положень. Стосовно механізмів сталого розвитку ВГК пропонується наступний алгоритм активізації,* що включає п'ять кроків, зосереджених у межах трьох фаз реалізації заходів (табл.). Передактивна фаза (ПАФ) охоплює період до початку прямої дії механізмів, активна (АФ) – пряму дію, постактивний контроль (ПАК) – наслідкове поле. Важливо забезпечити контроль наслідків реалізації потенціалу механізму, а також чіткий причинно-наслідковий зв'язок між обраними кроками в період активізації, який надасть логіки власне процесу.

Таблиця

Алгоритм активізації механізмів забезпечення сталого розвитку ВГК*

Назва заходу	Фаза реалізації заходу	Витрати потенціалу, %
Постановка завдання	ПАФ	10,0
Визначення комплексу можливих механізмів впливу	ПАФ	15,0
Активізація обраних механізмів (плюс ресурсна підтримка)	АФ	30,0
Контроль реалізації потенціалу	АФ	35,0
Контроль наслідків	ПАК	10,0

* Джерело: складено авторами.

Важливим завданням є дослідження наявних груп механізмів забезпечення сталого розвитку, адже їх можливо виділити значну кількість і використання кожного з них має конкретну мету. Різноманіття механізмів можна структурувати на основі певних груп, зокрема: за здатністю прояву (дії) в реальному вимірі, характером впливу, інноваційністю, галузевою ознакою.

За здатністю прояву (дії) в реальному вимірі механізми поділяються на реальні, латентні та змішані. Використання цих механізмів залежить від актуальних завдань, що виникають, та особливостей їх вирішення.

До реальних належать механізми, дія яких є очевидною і визначається можливостями фіксації. Латентні – це механізми, що здійснюють вплив на характеристики розвитку ВГК, однак його вираженість не є такою чіткою, як для реальних механізмів. Одночасно їх дія не менш дієва та ефективна. Змішані механізми поєднують характеристики попередніх груп і визначаються комбінованою дією.

За характером впливу механізми можуть диференціюватися на підтримуючі, механізми-каталізатори і перехідні. Особливості використання залежать від часових характеристик розвитку комплексу. Зрозуміло, що для періодів з усталеною динамікою розвитку того або іншого явища вистачає простої підтримки таких параметрів, а за умови формування кризових тенденцій або суттєвих недоліків до вирішення залучаються більш радикальні інструменти.

Основним завданням підтримуючих механізмів є підтримка позитивних показників розвитку комплексу. Здебільшого вони використовуються з метою забезпечення пролонгації існуючих тенденцій розвитку. Механізми-каталізатори спрямовані на формування стимулюючої дії на конкретний показник для прискорення його розвитку. Вони застосовуються у випадках, коли необхідно надати динаміки перебігу конкретного явища або змінити власне хід розвитку показника. Перехідна група механізмів поєднує підтримуючі й каталізуючі властивості. Основним їхнім завданням є збалансування поточних характеристик розвитку комплексу.

Крім наведених різновидів, **необхідно залучати механізми як консервативної групи, так й інноваційні за спрямуванням**, альтернатива використання яких ґрунтується на наявному досвіді та потребі реалізації нових рішень у практиці функціонування.

Групу консервативних механізмів формують інструменти, які апробовані в нашій державі й достатньо досліджені. У значній кількості випадків їх використання є виправданим, має позитивні результати, демонструючи здатність до врегулювання ситуації.

Однак системи ВГК трансформуються відповідно до змін умов навколишнього середовища, а тому для їх ефективного регулювання необхідні механізми нового рівня – інноваційні. Вони передбачають використання принципово нових підходів і технологій до вирішення наявних проблем. Наразі застосування інноваційних механізмів не набуло достатнього поширення, однак вони є досить ефективними, тому процес їх упровадження слід прискорити. Важливо, щоб керівництво комплексу бажало впроваджувати нові механізми і підходи, ураховуючи той факт, що інновації є рушієм прогресу та розвитку.

За галузевою ознакою механізми можливо диференціювати на правові, інституційні та фінансово-економічні. Використання цих груп механізмів ґрунтується на тій сфері або групі питань, щодо яких необхідно реалізувати вплив.

Правові механізми локалізовані в законодавчому полі, яке регулює розвиток ВГК. Основу цієї групи становлять законодавчі акти різного спрямування, генеровані для забезпечення стабільного розвитку комплексу. Образно кажучи, правові механізми серед решти груп за галузевою ознакою є фундаментом, які визначають діяльність інших інструментів. Інституційні механізми ґрунтуються на існуючій організаційній структурі ВГК і включають дії відповідних органів у сфері водних ресурсів. Таким чином, основою механізму є організаційна одиниця в межах комплексу. До фінансово-економічних механізмів належить увесь спектр відповідних інструментів і регуляторів, спрямованих на генерацію грошових характеристик. Використання цих механізмів дасть змогу трансформувати відносини в комплексі та перевести їх на ринкову основу.

Механізми можуть застосовуватися як окремо, так і комбіновано. Насамперед це залежить від конкретних показників, на які спрямовується дія механізму (механізмів). Крім того, важливу роль у цьому сенсі відіграють фактори розвитку комплексу.

Система механізмів не є «закритою» за своїм походженням. Мається на увазі інституційна «закритість», яка полягає у використанні виключно тих механізмів, що функціонують у межах комплексу. Аналіз досвіду використання механізмів ВГК свідчить про відсутність цього явища, що значно розширює можливості залучення механізмів, не характерних для структур комплексу. Необхідно й надалі підтримувати таку ситуацію, коли можна застосовувати нові методи й підходи, що є носіями екзогенних потенціалів. У свою чергу, таким чином можливо нестандартно врегулювати стан водних ресурсів.

Торкаючись інституційних аспектів механізмів та їх груп, визначальною є ситуація, коли саме держава оперує і контролює більшість цих інструментів, що становить збиток і мінімізує можливості інших суб'єктів здійснювати дії в межах комплексу. Досвід розвинених зарубіжних країн (наприклад, ЄС), свідчить що роль держави як оператора механізмів не є такою значною порівняно з приватними ініціативами.

Усі механізми функціонують належним чином тільки за умови адекватної ресурсної підтримки. Усталеним є твердження про дефіцит ресурсів для сталого розвитку ВГК. Одночасно він володіє необхідним потенціалом для проведення трансформацій. Існує науково обґрунтована позиція, що комплекс здатний генерувати фінансово-економічні ресурси для свого розвитку та вдосконалення, а при належній кадровій підтримці – забезпечити необхідні технічні характеристики та, як наслідок, його позиціонування у вимірах сталості. Справа в тому, що водні ресурси можуть генерувати додаткову вартість при їх адекватному залученні в економічні відносини. Якщо включити механізми капіталізації, корпоратизації, рентоформування та інші підходи, то ВГК отримає стабільний потік фінансів, які значно покращать можливості його сталого розвитку.

Реалізація таких дій можлива в контексті євроінтеграційних процесів, комплексний ефект від яких дасть змогу формувати передумови для залучення водних ресурсів в економічних відносин на фоні генерації додаткових стимулів і можливостей упровадження засад сталості. Таким чином, крім наведених переваг, будуть наближені й європейські принципи функціонування.

Якщо орієнтуватися на євроінтеграційний шлях, то для успішності цих дій необхідні: імплементація європейських правових норм у сфері водних ресурсів, запровадження технічних водних стандартів, реформа платіжної системи та інше.

ВИСНОВКИ

Як свідчать результати дослідження, існує значне різноманіття механізмів підтримки і забезпечення на належному рівні сталого розвитку ВГК. Визначаючись власною специфікою та алгоритмом активізації, вони мають суттєвий потенціал впливу на показники сталості та формують сегментарну дію на її параметри. Разом з тим механізми потребують належної ресурсної підтримки для їх упровадження. Перспективними щодо дослідження є такі питання, як розробка засад законодавчого регулювання можливості використання механізмів сталого розвитку, пошук додаткових джерел забезпечення, адаптація систем ВГК до застосування нових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вернадский В.И. *Научная мысль как планетное явление* / В.И. Вернадский ; отв. ред. А.Л. Яншин. – М. : Наука, 1991. – 271 с.
2. *Національна парадигма сталого розвитку України* / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
3. Хвесик М.А. *Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів* : [монографія] / М.А. Хвесик, В.А. Голян. – К. : Кондор, 2007. – 480 с.
4. *Інформаційно-довідкова система «Вікіпедія»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Механізм>.
5. *Словник української мови. Академічний тлумачний словник: в 11 т.* – К. : Наукова думка, 1970–1980.
Т. 4. – 1970–1980. – С. 695.
6. *Економічний словник* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary-economics.ru>.
7. *Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України* : [монографія] / Коротич О.Б. – Х. : Магістр, 2006. – 220 с.
8. *Занятость, безработица* : толковый словарь терминов и понятий / Служба занятости. – М. : Нива России, 1996. – С. 124.
9. *Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління* : навч. посіб. / Н.Р. Нижник, О.А. Машков; за заг. ред. Н.Р. Нижника. – К. : УАДУ, 1998. – 160 с.

10. Теорія економічних механізмів. Нобелівська премія з економіки 2007 р. Ч. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://institutiones.tsom/theories/259-----2007---1.html>.

11. Кульман А. Экономические механизмы / А. Кульман. – М. : Прогресс; Универс, 1993. – С. 13–14.

12. Использование IDEF0 для описания и классификации процессов в рамках системы качества MS ISO серии 9000 версии 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.management.com.ua/qm/qm014.html>.

REFERENCE

1. Vernadskyj V.Y. Nauchnaia mysl' kak planetnoe iavlenye / V.Y. Vernadskyj ; otv. red. A.L. Yanshyn. – М. : Nauka, 1991. – 271 s.

2. Natsional'na paradyhma staloho rozvytku Ukrainy / za zah. red. akademika NAN Ukrainy, d.t.n., prof., zasl. diiacha nauky i tekhniky Ukrainy B.Ye. Patona. – К. : Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku Natsional'noi akademii nauk Ukrainy», 2012. – 72 s.

3. Khvesyuk M.A. Instytutsional'na model' pryrodokorystuvannia v umovakh hlobal'nykh vyklykiv : [monohrafiia] / M.A. Khvesyuk, V.A. Holian. – К. : Kondor, 2007. – 480 s.

4. Informatsijno-dovidkova systema «Vikipediia» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Mekhanizm>.

5. Slovnyk ukrains'koi movy. Akademichnyj tlumachnyj slovnyk: v 11 t. – К. : Naukova dumka, 1970–1980.

T. 4 – 1970–1980. – S. 695.

6. Ekonomichnyj slovnyk [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://ditstionary-etsonomitss.ru>.

7. Korotych O.B. Derzhavne upravlinnia rehional'nym rozvytkom Ukrainy : [monohrafiia] / Korotych O.B. – Kh. : Mahistr, 2006. – 220 s.

8. Zaniatost', bezrabytysa tolkovyj slovar' termynov y poniatyj / Sluzhba zaniatosty. – М. : Nyva Rossyy, 1996. – S. 124.

9. Nyzhnyk N.R. Systemnyj pidkhid v orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia : navch. posib. / N.R. Nyzhnyk, O.A. Mashkov; za zah. red. N.R. Nyzhnyka. – К. : UADU, 1998. – 160 s.

10. Teoriia ekonomichnykh mekhanizmiv. Nobelivs'ka premiia z ekonomiky 2007 r. Ч. 1 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://institutiones.tsom/theories/259-----2007---1.html>.

11. Kul'man A. Ekonomicheskiye mekhanizmy / A. Kul'man. – М. : Prohress; Unyvers, 1993. – S. 13–14.

12. Yspol'zovanye IDEF0 dlia opysanyia y klassyfykatsyy protsessov v ramkakh systemy kachestva MS YSO seryy 9000 versyy 2000 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupa : <http://vvv.management.tsom.ua/km/km014.html>.